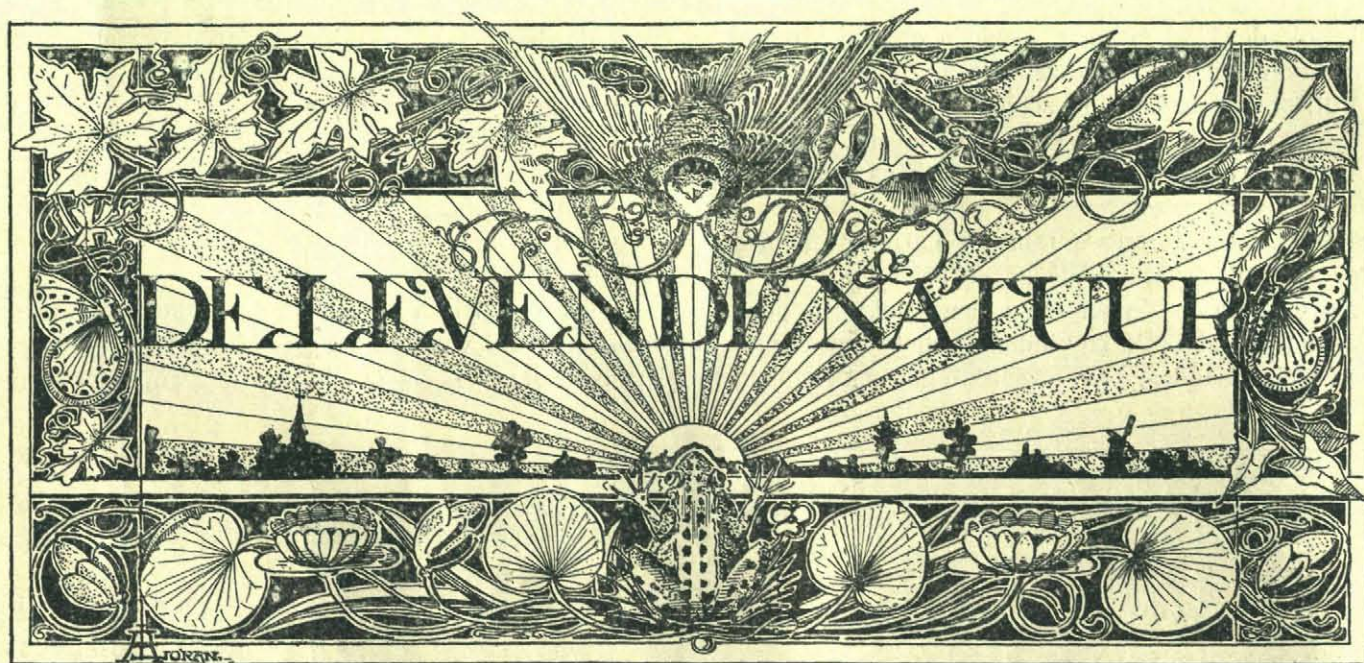

REDACTIE:

E. HEIMANS, J. JASPERS JR. EN JAC. P. THIJSSSE.

Adres van de Redactie:

E. HEIMANS, ROZENGRACHT 63, AMSTERDAM.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 3.60.

Dwars over de Veluwe.

De Terugtocht.

(Vervolg van blz. 235).

Den volgenden morgen tegen negen uur verlieten wij in een westelijke richting Apeldoorn over een zandpad langs aardige huisjes met bloem- en moestuintjes aan de eene zijde en eene smalle vaart met frisch groen gras en oeverplanten aan den anderen kant.

Groote plompen met cirkelronde bladeren, die als onbewegelijke, groene schijven aan de oppervlakte van het water dreven en breedbladige grassen, met sappige, heldergroene kruiden gemengd, vormden het toonbeeld van waterrijke vruchtbaarheid, doch verderop, waar wij het vaartje kwijtraakten, begon de bodem stoppelige grassen en donkere heidekruiden te vertoonen, waartegen de schitterend gele vlinderbloemen van de Brem (*Sarothamnus scoparius*) een schreeuwend effect vormden.

Wij kruisten den spoorbaan, oriënteerden ons zoo correct mogelijk, waarbij de toren van Apeldoorn achter ons uitstekende diensten bewees en richtten onze tassen als ransels in.

De huisjes lieten we achter ons en dichte lage bosschen van wijd uit elkander staande dennen, meest zeer jeugdige exemplaren, en hooge Calluna's als onderhout strekten zich voor ons uit.

Met forsche teugen halen wij de gezonde boschlucht naar binnen en naarmate wij vorderen, wordt het hout hoewel niet hooger, toch dichter opeengedrongen.

De lucht zag er goed uit; 't was alsof slechts een dunne sluier de zon tegenhield, en vast waren we dan ook in de veronderstelling, dat over een poosje een reine, blauwe hemel zich over ons zou welven.

Eensklaps stuitten wij op een diep ravijn, een bochtige insnijding in de heide, welks steile oevers dicht met calluna's en jeugdige pinus-struiken bedekt waren, terwijl hier en daar berkjes hun schilderachtig witgeringde stammetjes scherp tegen den somber bruinen fond deden uitkomen.

Over den zandigen bodem stroomde een kristalhelder beekje, dat zich tusschen en over ronde keien en dichte sphagnum-zoden, die op sommige plaatsen dammetjes vormden, een weg baande en verderop zelfs geheel door de dichte varens en overhangende heidestruiken aan onze blikken ontsnapte.

Wij volgen het eenigen tijd met vele wendingen stroomopwaarts; steeds op den hoogen linker oever voortwandeland, nu en dan kleine uitwijkers voor dicht naaldhout makend, houden we werk-

tuigelijk de blikken naar beneden op den stroomdraad gevestigd, tot op zeker punt halt gehouden wordt, om in de bedding zelve een kijkje te nemen. Het plekje lokte mij tot eene opname uit, waartoe dan ook na eenige oogenblikken zoekens aanstalten gemaakt werden.

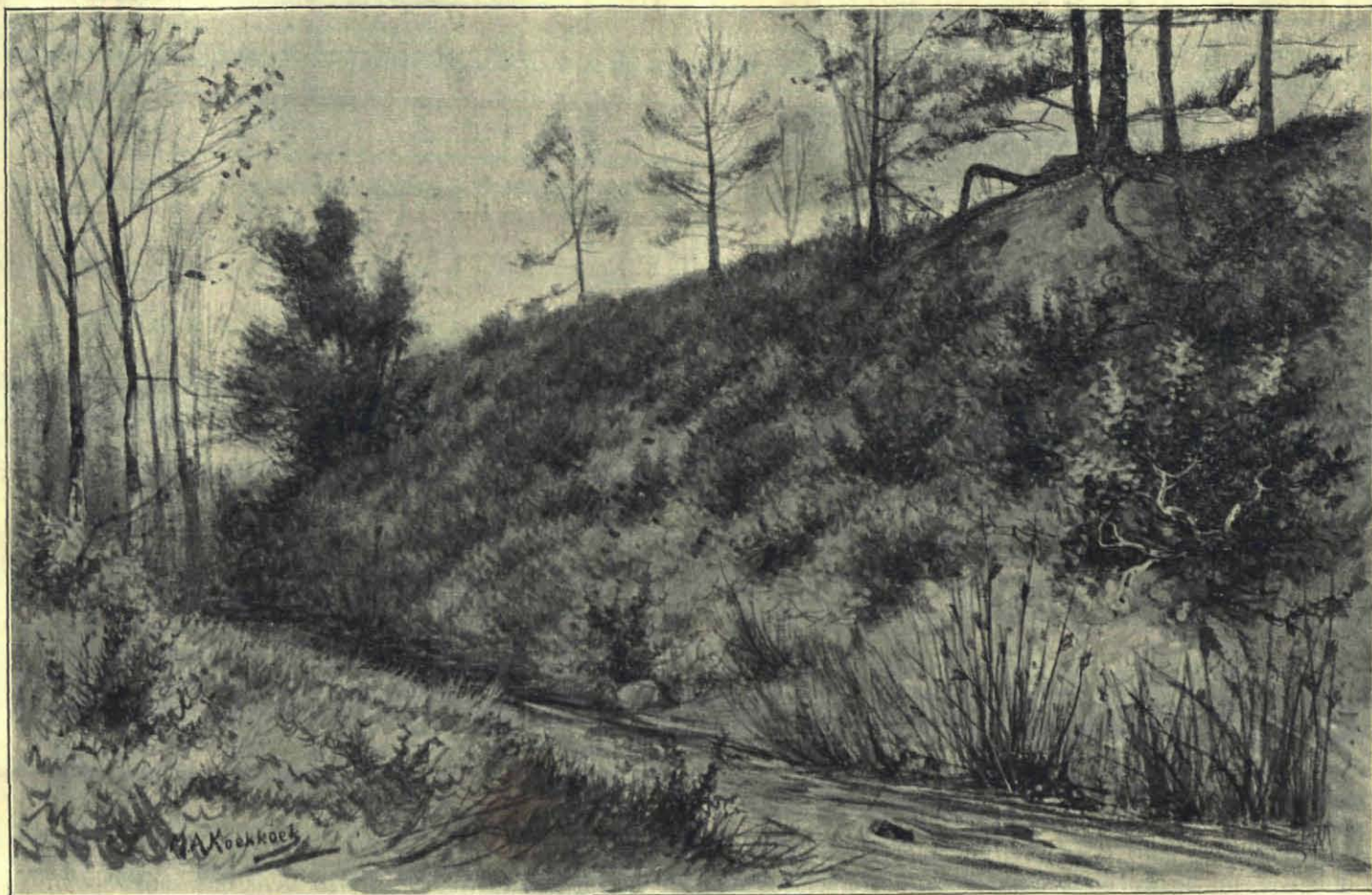
Het was een interessant brokje natuur, een goed type voor eene beek in de hooge heide.

Na ettelijke pogingen om een geschikt rustpunt voor het toestelletje te vinden — het was slechts eene kleine handcamera — gelukte het ons eindelijk

van de bewoonde wereld een groote, welvarend uitzierende boerderij ons den weg verspert.

Daar achter heel in de verte teekenen zich de violette omtrekken van hooge heuvels tegen den grijsgrauwen hemel scherp af; de hooge bodemverheffing begint feitelijk eerst daar en met haar nemen de ware woeste gronden van Nederland een aanvang.

Langs een frisch groene, omrasterde weide met veel roodbont vee dat ons, eenzame reizigers verbaasd nastarde en gescheiden er van door een

Over den zandigen bodem stroomde een beekje.

een tamelijk verheven punt te raseeren en kwam ik in 't bezit van een aardig souvenir.

Te kwart over tien werd opgebroken, de ransels gepakt en opnieuw de richting vastgesteld.

De lucht had weer het-zelfde grijs aanzien van den vorigen dag; op-nieuw zag 't er naar uit, dat we geen blauwen hemel te zien zouden krijgen, doch 't bleek naderhand maar goed ook, want werkelijk is zoo'n tocht onder een stralende zon niet voor alle gestalten berekend.

Eenigen tijd daarna verlaten we het heuvelachtig terrein met laag geboomte en nemen onze richting door een bebouwde heide, waar als laatste post

smal stroomend beekje, trokken we met een boog om dat gecultiveerd gebied heen, recht op de heuvels aan.

Aan de oevers van het beekje welks stroomdraad wij verplicht waren te volgen, hoewel onze richting er feitelijk schuin overheen voerde, vertoonden zich roodbruine, wazige plekken, die door duizenden bloei-stengeltjes van *Polytrichum*-mossen en talloze *Drosera's* veroorzaakt werden, hetgeen vooral op een afstand gezien veel levendigheid aan het landschap bijzette.

Diep groen, oranje, rood en geel waren de hoofdkleuren, die met elkander vele nuanceeringen op den

bodem deden ontstaan en ware de fotografeer-kunst (kunde?) zoo vergevorderd, dat gekleurde opnamen konden gedaan worden, dan was dat zeker een gewenscht motief, om een stukje heidekleuren-pracht mede naar huis te nemen.

Toevallig viel mijn oog op eenige donker gevlekte, vleezige bladen, die hier en daar verrassend uit het gras onder eenige vlierstruiken aan den kant der beek omhoog staken, en was het niet zoo vroeg in het jaar geweest, dan had ik mijn vrienden een fraaie inlandsche orchidee kunnen toonen, want het was een gevlekte Orchis.

De boerderij met hare gecultiveerde omgeving lieten we achter ons en eene reusachtige bruine zacht stijgende heide, die hare hoogste verheffing aan den gezichteinder in een duidelijk te onderscheiden heuveltop vond, lag voor ons open.

Om onze richting, die ik op 110° bewesten het Noorden, dus 20° meer dan westelijk bepaald had geen schade te doen, moesten we de beek overtrekken, wat dan ook door een flinken sprong gebeurde.

Nu ging het recht op den heuveltop aan, die om half twaalf tamelijk buiten adem bereikt werd.

„Wat een panorama!”

Wat een enorm vergezicht rondom ons, doch vooral in 't Oosten en Zuid-Oosten konden onze blikken mijlen en mijlen wegdwalen, want in 't westen en noorden lag ons onbekend heidelandschap, dat zich op de zelfde hoogte bleek voort te zetten.

Wij stonden dus niet zoozeer op een heuvel als wel op den rand van een hooggelegen heide, een soort hoogland, waarvan de breedte, als ik 't zoo noemen mag, zich vooreerst niet liet bepalen.

Oogenblikkelijk werd de kijker te hulp geroepen en beurtelings onderzochten we nauwkeurig de meest verwijderde torenspitsen en andere herkenningsteekenen.

Klein, zeer klein lag onze boerderij in de diepte op een halfuur afstand, als een groene oase in de bruine heide zich afteekenend. Het vee was duidelijk waar te nemen.

Bijna lijnrecht in oppositie met onzen koers lag Apeldoorn duidelijk kenbaar aan zijn torenspits en fabrieksschoorsteen. De St. Walburgskerkspits van Zutphen was zelfs zwak te zien en na lang zoeken kregen we de hoge toren van de St. Eusebiuskerk van Arnhem eveneens in het veld van den kijker.

Stil, onbewegelijk stil ligt zoo'n panorama daar aan de voeten van den reiziger.

Geen geluid dringt tot hem door, niets beweegt zich als misschien hier en daar een rookpluim, die zich uiterst langzaam in de lucht oplost en juist dat bewegingloos stille maakt ontegenzeggelijk zoo'n diepen indruk.

Verplaatst men zich een eindje, dan heeft dat geen invloed op het landschap, wat onder gewone

omstandigheden wel degelijk verschil maakt; en juist dat onveranderlijke geeft de illusie, dat men voor eene reusachtige schilderij staat.

Toch bewoog zich op zeker oogenblik nog iets anders dan een groezelige rookkolom, die den smetteloos helderen hemel soms zoo treurig boven een vergezicht kan bederven; namelijk een trein, die met volle vaart door het verschiet stoof en haast niet vooruitkwam.

Hoe bedriegelijk toont een beweging op zoo'n afstand; hoe traag kruipt zoo'n zwart streepje, een verblindend wit stoomlint achterlatend, door het landschap en toch wanneer men het eenigen tijd in het oog houdt, komt men al spoedig tot de overtuiging dat zich daar een voorwerp kolossaal snel voortbeweegt; want een afstand van een uur gaans, wordt toch door zoo'n treintje in circa vijf minuten afgelegd.

Het was de trein van Apeldoorn naar Zutphen die in Zuid-Oostelijke richting aan onzen kijker ontsnapte.

't Werd tijd, ons meer met datgene te bemoeien, wat ons te wachten stond en dat was wel de moeite waard ook, want een zeer woest heuvellandschap met geïsoleerde dennenpartijen en verstrooid staande dennenstruiken lag ons te wachten.

Een laatste blik op de boerderij en weldra bedekte de hoge zandbodem gaandeweg het geheele verschiet achter ons.

We zagen niets meer, dat op woning of aanwezigheid van menschen wees en voordat de zon den westerhorizon genaderd was, zouden we dat ook niet meer te zien krijgen, doch dat wisten we toen nog niet.

Niettemin waren we wel op de hoogte met het centrum der Veluwe, want een paar jaar geleden marcheerden we van Amersfoort met een grooten boog door het Oosten naar Arnhem, waar dertien uur mede gemoeid waren.

Zoo bracht ons een Pinksterwandeling van Zwolle naar Arnhem, met Apeldoorn als tussenstation, ook goed op de hoogte met Gelderlands mooie plekjes, doch deze wandeling spant, wat ongekunsteld natuurschoon betreft, toch de kroon.

We marcheerden recht op een groep naaldhout aan, welks kronen zonder zichtbaren stam uit den zandbodem rijzen en naderbij gekomen bleek 't dan ook, zooals wel te verwachten was, een dal te zijn, waar we niet konden nalaten, halt te houden.

Een verrukkelijk wild brok natuur, tenminste als men in Nederland van wilde natuur mag spreken, maar dan toch een ongekunsteld aantrekkelijk ensemble van verstrooid staande dennen, hooge heidestruiken en stijve buntgrassen, die in stralende pollen of zoden er tusschen door gestrooid stonden, boeide het oog.

In het midden van het dal stond een fraaie den, dien ik direct als hoofdmotief voor eene opname koos, welks getrouwe reproductie ik dan ook voor illustratie heb aangewend.

Een eindje verder, waar meer hout stond, was het al even mooi en ongetwijfeld zou een dozijn platen in die omstreken in minder dan geen tijd opgebruikt zijn geweest. Doch als type van het landschap konden we best met die eene opname volstaan, want er zouden 's middags nog wel andere tafereelen te nemen zijn.

Zooals wel te verwachten was, hadden we door kortstondig rondwalen de richting geheel uit het oog verloren en het was werkelijk vermakelijk onze verschillende aanwijzingen te vergelijken aangaande den te nemen weg.

Een van ons wees zelfs naar den kant van Apeldoorn en keek vreemd op, toen de kompasnaald in tegenovergestelde richting liep.

Wat zou er van onzen tocht terecht gekomen zijn zonder kompas? Dat hadden we eenige jaren geleden bij ondervinding toen in de Amerongsche heuvels en nog wel tegen het vallen der duisternis een handig zakkomпасje in de heistruike voor goed achterbleef en onzen tocht vrijwel in de war stuurde.

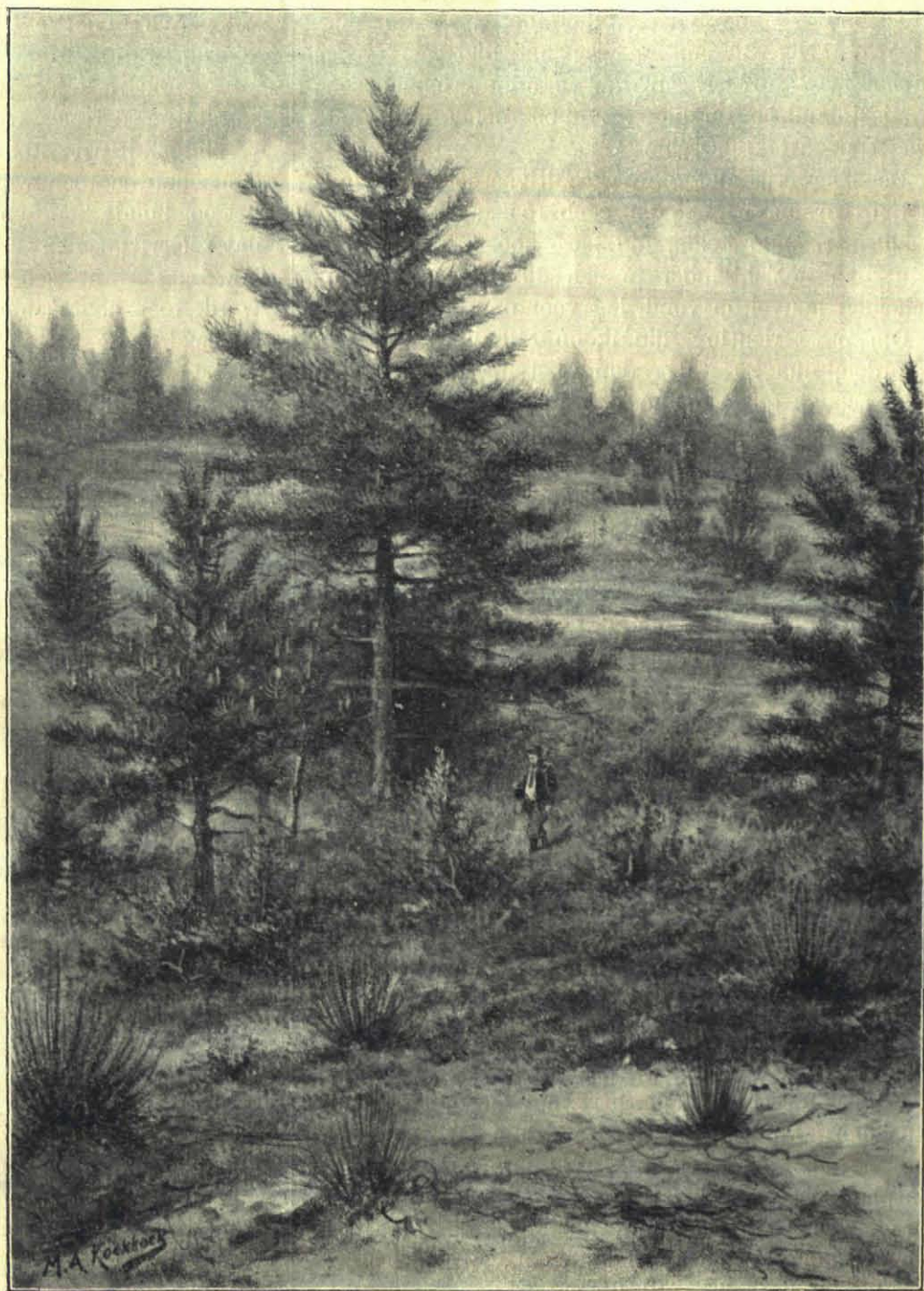
Dennen, niets dan alleenstaande en gegroepeerde kleine dennen op een sterk geaccidenteerd bodem met hooge heidestruiken en vele kale zandplekken, waartusschen mossen en korstmossen niet ontbraken, herinnerden ons aan enkele deelen in de omstreken van de pyramide van Austerlitz.

De boomen groepeeren zich meer en meer en vormen ten laatste aaneengesloten lage bosschen, waar we gedeeltelijk langs, deels doorheen moeten. Hooger dan een meter of vier waren ze zeker niet,

doch tot op den grond met takken en naalden bezet, doordat ze niet zoo kunstmatig dicht opeengedrongen stonden, zooals we dat gisteren vaak gezien hadden.

Loofhout ontbrak geheel, zoodat het een volmaakt dennenlandschap genoemd kon worden.

Naarmate wij vorderden, werd de bodem tusschen

In 't midden van het dal stond een fraaie den.

en onder de boomen met hooge struik- en dopheide dichter begroeid, waardoor het loopen tamelijk zwaar viel. Ten laatste sluiten de caluna's zich zoo dicht aaneeu, dat geen plekje zand hoe gering ook meer te zien is.

Tegen half een naderen we het eind; de indi-

viduen verstrooien zich weer en vormden als 't ware de voorposten van het bosch.

Eindelijk zijn we er geheel uit en begeven ons in een roodbruine uitgestrekte heide eene voortzetting van de *calluna*-vegetatie, die zacht tegen eene helling oploopt.

De dopheide blijft achterwege en de *calluna's* worden forscher en reiken ons tot de knieën. Zij groeiden zoo dicht opeengepakt en waren zoo gelijk van hoogte, dat men een opengeslagen courant er nagenoeg vlak over kon uitspreiden. Het was eene

bruine zee, waardoor we dan ook werkelijk tot aan de knieën in liepen te waden en zelfs het onafgebroken geruisch van de houtige, veerkrachtige stengels langs onze beenen, kon met een beetje goeden wil bij het geluid van sterk bewogen water vergeleken worden.

Een spoor lieten we niet na, want de achter ons snel overeind rijzende struiken sloten zich weer volmaakt aaneen.

M. A. KOEKKOEK.

(Slot volgt.) *N.* 281.

ALWEER EEN NIEUWE VOGEL.

Het is met waar genoegen, dat ik de pen opvat om de lezers van *De Levende Natuur* nogmaals een hoogst belangrijke mededeeling te doen, eene die in merkwaardigheid niet onderdoet voor mijn vorig bericht omtrent het voorkomen in ons land van een Amerikaansche talingsoort, wat alweder het bewijs levert, hoe men door oplettendheid nog veel interessants op zoölogisch gebied ten onzent vinden kan.

Het is wederom de jongeheer J. van der Werff te Leeuwarden, wien de eer te beurt valt eene voor Nederland geheel nieuwe vogelsoort gevonden te hebben, de tweede dus met een tusschenruimte van slechts enkele weken. Hij schreef mij eenigen tijd geleden, dat hij bij een poelier in de stad zijner inwoning een lijster had gevonden, wier uiterlijk hem onbekend voorkwam en die hij daarom had aangekocht en gezonden aan den heer Ter Meer te Leiden om voor mijn verzameling te worden opgezet.

Het duurde niet lang of ik ontving uit gemeld „brandpunt van geleerdheid” een brief van den heer Dr. O. Finsch, onzen uitnemenden ornitholoog, die mij meldde dat hij mij kon gelukwenschen met de prachtige ontdekking, want dat hij den vogel had kunnen bepalen als de *Bruine Lijster* (*Turdus dubius* Bechst.) nieuw voor Nederland.

Ik behoef stellig wel niet te verzekeren, dat de voldoening van den jeugdigen, ijverigen vinder bij het vernemen van dit bericht even groot is geweest als mijn genoegen over deze zoo belangrijke aanwinst. Eerst een Noord-Amerikaan, thans een Oost-Aziaat, het is haast al te mooi!

De lijster is een volwassen mannetje, prachtig in de veeren en is den 20^{en} November in de omstreken van Veenwouden (Fr.) bemachtigd. Nadat de vogel was opgezet, is hij mij door den heer Ter Meer ter bezichtiging toegezonden; straks gaat hij weer naar Leiden terug om verder afgewerkt te worden en

daarna eene eereplaats in mijn verzameling te komen innemen.

Aangezien de meeste lezers nog wel nooit deze lijstersoort gezien zullen hebben, zal ik het thans voor mij staand voorwerp kortelijk beschrijven:

Voorhoofd, boven- en achterkop donkerbruin, alle vederen met eenigszins lichtere randen. Van den bovensnavel loopt over het oog tot aan het achterhoofd een breede, lichtgele streep; oorstreek zwartbruin; zijden van den hals lichtgeel met enkele donkere vlekken. Van den snavel naar den krop loopen een paar donkere strepen, gevormd uit zoogenaamde lijstervlekken. Kin en keel geelwit met een enkel donker vlekje. Over den krop een breede bijna zwarte band, die tot aan de zijden van den romp reikt en zoowel de lichte halszijden alsook de lichte keelstreek omsluit; deze band is gevormd van zwartbruine vederen met witachtige randen, welke laatste op de borst zoo breed worden, dat zij de donkere grondkleur bijna geheel bedekken. Midden van borst en buik wit. Zijden van den romp zwartbruin, maar iedere veder met een breeden lichten rand; deze deelen gelijken zeer veel op de corresponderende bij den kramsvogel (*T. pilaris*). Onderdekvederen van den staart bruin aan de basis en verder wit; deze vederen hebben witte schachten.

Rug, mantel en schoudervederen zeer donkerbruin met dof roestbruin gezoomd. Groote slagpennen zwartbruin met een groote, fraai roestroode streek aan de basis en op de binnenvlag, en met smalle lichte zoomen. Groote dekvederen en achterste vleugelpennen van dezelfde kleur als de langste, maar met zeer breede roestroode randen aan de buitenvlag, waardoor de vleugel in ruste een vrij licht gekleurd uiterlijk krijgt. De onderzijde van den vleugel roestrood als bij de Koperwiek.

Stuit en bovendekvederen van den staart zwartbruin met roestroode randen; staart zwartbruin ook